

Sjö- och åstrandängar samt översvämningssängar

Tapio Heikkilä

Strandängar vid insjöar förekommer naturligt på flacka, finjordiga stränder från vattenlinjen uppåt till landstrandens övre del. Översvämningssängar påträffas vid stränderna till de nordliga älvarna eller vid älvarnas oreglerade delar.

En representativ och välskött strandängsvegetation är zonerad, artrik och lågvuxen. På sjö- och å- eller älvstränder kan man från vattnet mot land skilja på zonen för egentliga vattenväxter samt sjöfräken-, vass-, högstarr-, rör- och videzonen. Fackelblomster, vattenklöver, strandlysing, topplösa, mossrot, kråklöver och älggräs lyser färggrant bland de gräsartade växterna.

Tidigare höll översvämningarna samt slåtern och betet strandängarna öppna och växtligheten låg. Numera har vattnets övergödning, dikningarna samt upphörandet med slåtter och bete lett till att stränderna växer igen.

Utan regelbunden skötsel breder speciellt vassen ut sig. Efterhand förbuskas också ången och dess särpräglade flora blir fattigare.

älggräs

Översvämningssängsvegetation förekommer bäst vid platser med lugnvatten. Vid å- eller älvparter med stark strömning och branta stränder finns inte förutsättning för uppkomst av översvämningssängar.

Tapio Heikkilä

Målsättningen med skötseln

Skötseln av strandängarna har som mål att deras särpräglade flora samt vegetationens zonerings bevaras. Genom skötseln skapas även öppna livsmiljöer för insekter och fåglar som gynnas av dessa, samt upprätthålls ett öppet strandlandskap.

Åstrandängar

Åstrandängarnas vegetationszoner är ofta smala och splittrade, och deras växt- och djurarter varierar på olika håll i Finland. På södra Finlands åstränder förekommer exempelvis vasstarr samt rörflen-, kalmus- samt svärdslijebestånd. Högre upp på land växer vanligen älggräs och tuvtåtel. Mest mångsidig är vegetationen på friska och mera torra ängar ovanför stranden. De mera nordliga å- och älvstrandängarna är likadana till vegetationen. Närmast vattnet finns norrlandsstarr och vasstarr, ovanför dessa förekommer ängar dominerade av brunrör eller rörflen och av älggräs- eller tuvtåtel.

Sjöstrandängar

På sjöstrandängarna är vegetationszonerna bredare och floran och faunan mera mångsidig än på åstrandängarna. Nuförtiden har mängden sjöstrandängar minskat i brist på skötsel. Speciellt lågvuxna, gräs-, starr- och tågstrandängar är ovanliga. Strandängar med högstarrarter är vanligare och oftast växer vass, säv och sjöfräken intill. På den övre delen av stranden kan högvuxna tuvtåtel-, rör- eller älggräsdominerade ängar förekomma. Till den betade strandängen hör ibland frisk småörtsäng.

Översvämningssängar

Översvämningssängarna är å- och älvsträndernas naturliga ängar som oftast förstörats genom röjning av sumpskogar och videbuskage. Vegetationen är zonerad och närs av slammet som översvämningarna för med sig. Beroende på översvämningarna blir ängarna inte beväxna med mossa och bildar ej heller torv.

Nuförtiden är ängarnas naturliga översvämningssytm störd p.g.a. reglering och muddring av åar och älvar. Välbevarade översvämningssängar påträffas numera endast på stränderna till de nordliga älvarna i naturtillstånd eller på älvarnas oreglerade delar.

Översvämningssängarnas blöta och fuktiga sjöfräken-, högstarr- och Calamagrostis-gräsbestånd bevaras oftast öppna även utan skötsel. Däremot kräver de övre zonernas örtrika ängstyper traditionell skötsel. Utan regelbundet utförd slåtter eller bete blir översvämningssängarnas flora och fauna fattigare och områdena förbuskas eller -skogas.

vasstarr

Skötselmetoder

Röjning av träd och buskar

Träd och buskar som etablerat sig på igenvuxna strandängar röjs innan annan skötsel inleds. Stubbar och sly bör avlägsnas noggrant speciellt om den fortsatta skötseln består av slätter. På betesängar sköter kreaturen om slybekämpningen. Vass och annan vegetation avlägsnas genom slätter som utförs åtminstone två gånger under tillväxtperioden. Vegetationen kan även brännas, då behövs slätter eller bete som eftervård.

Vid röjning av översvämningsängar bör man fästa uppmärksamhet vid älvfårans form och hur vattnet strömmar. På den sida där det strömmar fortare och stranden är mera utsatt för slitage lönar det sig att röja stegvis samt att lämna buskar och något enstaka träd som skydd. Annars kan den röjda älvslätten rasa ner i älven.

Slätter

Strandängarna röjs vanligen mot slutet av sommaren då ängsväxternas frön har mognat. En övergödd äng kan med fördel röjas flera gånger och före blomningstiden i början av skötseln.

Lien lämpar sig väl för slätter av små ängsytor eller annars ojämna och steniga ytor. Slätter av översvämningsängar försvåras ofta av sandigheten vid gräsens bas, vilket gör lien slö och arbetet långsammare. På vidsträckta och jämna strandängar görs slättern bäst med slättermaskin.

Det slagna höet samlas ihop och transporteras bort med höräfsa, balpress eller vagn. På små områden kratras höet ihop och förs bort med, exempelvis, presening. Höet kan också lämnas på marken för att torka. I soligt väder torkar det på några dagar. Man kan vända på höet emellanåt för att befrämja torkningen. Höet kan också torkas på traditionell sätt på höstörar.

Täimi Mahosenaho

Röjningen av å- eller älvstränder görs stegvis och på avsnitt som lätt rasar lämnas träd och buskar som binder jordmånen.

Regelbundet bete förhindrar igenväxning av sly på strandängan och håller vegetationen låg och zonerad.

Bete

Speciellt på vidsträckta strandängar är den mest naturliga skötselformen bete. Betet hämmar igenväxningen av grunda sjöar och förhindrar effektivt vassens spridning till strandängens övre delar.

När betet inleds måste området stänglas in och betesdjuren väljas. Stängslena skall nå ut i vattnet så att också de lägsta vegetationszonerna blir ättna. Nötkreatur är de bästa betesdjuren på de flesta strandängar. Även häst och får lämpar sig på hårbottnade strand- och översvämningängar.

Lämpligt betestryck anpassas till områdets produktionsförmåga. På övergödda strandängar kan man inledningsvis ha en något högre djurmängd. I fortsättningen kan en del av betesområdet lämnas mera oskött, så att även områdets insektfauna bevaras mångsidig. Oftast rekommenderas högst 1,0-1,8 kvigor eller 0,5-1,0 diko per hektar.

Till strandängarna skall inte hämtas gödande tillskottsfoder. När ängens produktion avtar flyttas djuren till ett annat skifte. Strandängan får inte stänglas in med vallen, för att näringsämnen inte skall förflyttas från vallen till vårdbiotopen.

älggräs